

การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 The Administration of Education by the Thai Sangha in the 21st Century

พระมหาเจษฎ์มกฤษฎ์ ปญญารโ

Phramaha Jessechakis Panyatharo

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: saokum.sai@mcu.ac.th

Received: April 17, 2024; Revised: August 21, 2024; Accepted: August 25, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันคณะสงฆ์ไทยมีการจัดการศึกษาอยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ดังนั้น ภายใต้ทักษะที่สำคัญ 3 อย่าง คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิต และการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี การจัดการศึกษา คณะสงฆ์ไทยจึงควรมีรูปแบบการจัดการศึกษา และแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ด้านทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม เป็นส่วนสำคัญที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระบบการศึกษาทั่วโลก ซึ่งเน้นการสร้างสรรค์ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน 2) ด้านทักษะชีวิต และการทำงาน กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่สำคัญสำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจรวมถึงทักษะทางการสื่อสารการเรียนรู้ทางอารมณ์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนา ทักษะที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการทำงานและชีวิตประจำวันใน สังคมของวันนี้และอนาคต และ 3) ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เป็นกระบวนการที่ สำคัญในการพัฒนาทักษะและความรู้ในสถานศึกษาและชีวิตประจำวันในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การจัดการศึกษา และการเรียนรู้ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีมีความสำคัญมากในการเตรียมความพร้อม ให้กับนักเรียนและบุคคลในสังคมในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา, คณะสงฆ์ไทย, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This article aims to propose guidelines for the administration of education by the Thai sangha in the 21st century. The study found that the Thai sangha currently manages four types of education: (1) religious studies focusing on dharma (2) religious studies focusing on pail (3) general education in Buddhist studies, and (4) higher education or Buddhist universities. under three essential skills learning and innovation skills, life and work skills, and information, media, and technology skills the administration of education by the Thai Sangha should

adopt the following educational management and learning approaches 1) learning and innovation skills : this aspect emphasizes continuous development in the global education system, focusing on creativity, collaboration, and complex problem-solving. 2) life and work skills : this involves processes aimed at developing essential skills and knowledge for daily life and professional practice, including communication and emotional learning, with a focus on adaptability to changes in today's and future work environments and everyday life. 3) information, media, and technology skills : this is crucial in developing skills and knowledge in educational institutions and daily life in the modern era. Therefore, managing education and learning in information, media, and technology is vital in preparing students and individuals in society for the present day.

Keywords: Administration of Education, Sangha, 21st Century.

บทนำ

การศึกษาคณะสงฆ์ไทยเป็นระบบการศึกษาที่มีเอกลักษณ์และมีความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดพระพุทธศาสนา ระบบการศึกษานี้ไม่เพียงแต่เน้นการศึกษาพระธรรมพระวินัยและการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะทางสังคม ความรู้ทั่วไป และการเตรียมตัวให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน ในศตวรรษที่ 21 การศึกษาคณะสงฆ์ไทยได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของยุคสมัย ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการสอนและการเรียนรู้ การเสริมสร้างทักษะทางคอมพิวเตอร์และภาษาอังกฤษ และการเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมร่วมกับสังคมอย่างมีความรับผิดชอบ การศึกษาเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่การสร้างพระภิกษุสามเณรที่มีคุณธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการนำพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสามารถสื่อสารและได้ตอบกับสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารการศึกษา ถือเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้มีการจัดทำและดำเนินการนโยบาย แผนงาน และกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างครอบคลุมและยั่งยืน โดยคำนึงถึงความเป็นระบบ การมีการวางแผนที่เหมาะสม การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างมีประสิทธิภาพ และการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกกระบวนของระบบการศึกษา การบริหารการศึกษาที่ดียังควรเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน การสนับสนุนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา การสร้างพลังงานและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และการสร้างความหลงใหลในการศึกษาในชุมชนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การบริหารการศึกษาที่ดียังต้องการการมีส่วนร่วมของสังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เพื่อให้มีการสนับสนุนและความเข้าใจที่แข็งแกร่งในการพัฒนาการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

ยุคสมัยเปลี่ยนผ่านการจัดการศึกษาไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาตามโบราณราชประเพณี โดยพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาจากภาครัฐยังไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายจริง จึงเป็นหน้าที่ที่เจ้าอาวาสต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้คุณภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น และไม่สามารถตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาของชาติได้ (พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พุทธศักราช 2562, 2562) ผลจากสภาพปัจจุบัน

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ไม่มีกฎหมายรองรับ ก่อให้เกิดปัญหาดังนี้ ประการที่หนึ่ง ระบบการบริหารการศึกษาไม่เข้มแข็ง โดยเฉพาะการบริหารจัดการภายในวัด เพราะนโยบายการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส ถ้าเจ้าอาวาสไม่สามารถจัดหางบประมาณมาสนับสนุนการศึกษาได้วัดนั้นก็ต้องปิดสำนักสงฆ์ ไม่มีการเรียนการสอน ประการที่สอง การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนผิดเพี้ยนไปจากพระธรรมวินัย เนื่องจากพระภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ประการที่สาม ครูสอนและผู้เรียน จะหันเหไปศึกษาเล่าเรียนการศึกษารูปแบบอื่น ซึ่งมีกฎหมายรองรับอย่างถูกต้อง มีสวัสดิการ แรงจูงใจ และงบประมาณสนับสนุนอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การศึกษาของคณะสงฆ์ขาดบุคลากร ทั้งที่เป็นครูสอนและผู้เรียน ถือเป็นผลกระทบต่อการจัดการศึกษา

ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์การที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายและเพื่อความอยู่รอดขององค์การ ดังนั้น คำว่า “การบริหาร” (Administration) ใช้ในความหมายกว้างๆ ยังมีอีกคำหนึ่ง คือ “การจัดการ” (Management) ซึ่งใช้แทนกันได้ คำว่า การบริหาร มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ อาทิ Simon A. Herbert (1950) และ Barnard Chester (1962) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลมากกว่า 1 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ในขณะที่ Sergiovanni (1992) การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนคำว่า “การบริหารการศึกษา” มีนักวิชาการทางการบริหารและหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตรณะบุตร (2542) กล่าวถึง การบริหารการศึกษาไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม ทั้งบุคลิภาพ ความรู้ความสามารถ เจตคติพฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีทัศนคติตรงกับความต้องการของสังคม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่โดยอาศัยปัจจัยสำคัญ การบริหารที่สำคัญมี 4 อย่าง ที่เรียกว่า 4Ms ได้แก่ 1) คน (Man) 2) เงิน (Money) 3) วัสดุสิ่งของ (Materials) 4) การจัดการ (Management) ส่วนสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษามีถึง กระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จึงสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลหลายคนร่วมมือกัน ดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์มีการประสานความร่วมมือกันภายในองค์การโดยใช้ทรัพยากร และเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน เป็นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบ โดยใช้ปัจจัยหรือทรัพยากรการบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

แนวทางการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ระบุถึง การจัดการศึกษาว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้ รวมถึงพัฒนาตนเองได้ จึงถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติอย่างเต็มตามศักยภาพ โดยแบ่งสาระสำคัญออกเป็น การจัดการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553, 2553) ดังนี้

1. การจัดการศึกษา ตามตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 มาตรา 23 ระบุว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ (1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง (5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

2. การจัดการเรียนรู้ ตามตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 มาตรา 24 ระบุว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้เพื่อมาใช้ในชีวิต (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จึงสรุปได้ว่า การศึกษาของไทยในปัจจุบัน จึงมุ่งเน้นการจัดการศึกษาไปที่ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ ทักษะด้านคณิตศาสตร์และทักษะในการประกอบอาชีพ ในขณะที่การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่

รูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

การศึกษาคณะสงฆ์ไทยเป็นระบบการศึกษาที่มีเอกลักษณ์และมีความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดพระพุทธศาสนา ระบบการศึกษานี้ไม่เพียงแต่เน้นการศึกษาพระธรรมวินัยและการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะทางสังคม ความรู้ทั่วไป และการเตรียมตัวให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน ในศตวรรษที่ 21 การศึกษาคณะสงฆ์ไทยได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของยุคสมัย ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการสอนและการเรียนรู้ การเสริมสร้างทักษะทางคอมพิวเตอร์และภาษาอังกฤษ และการเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมกับ

สังคมอย่างมีความรับผิดชอบ การศึกษาเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่การสร้างพระภิกษุสามเณรที่มีคุณธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการนำพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสามารถสื่อสารและโต้ตอบกับสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอาจแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ (ปัญญา คล้ายเดช และคณะ, 2564) ดังนี้

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เริ่มขึ้นในปีพุทธศักราช 2454 ได้มีการเริ่มศึกษาแบบนักธรรมขึ้นควบคู่กับฝ่ายเปรียญ เปิดให้โอกาสให้คณะสงฆ์ศึกษาเท่านั้น จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถศึกษาได้อย่างอิสระ โดยแยกเป็นแผนกธรรมสำหรับภิกษุ สามเณร และแผนกธรรมศึกษาสำหรับภาคประชาชน โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ นักธรรม และธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก และเริ่มสอบไล่สนามหลวงเป็นครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช 2457 เป็นต้นมา

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทั้งทางด้านหลักสูตร การวัดผล และวิธีสอบยากต่อการเล่าเรียน ใช้เวลาในการเรียนมาก และเดิมที่ต้องสอบด้วยวิธีมุขปาฐะ จนกระทั่งถึงปีพุทธศักราช 2456 จึงให้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วยวิธีมุขปาฐะ เปลี่ยนมาใช้ในการสอบด้วยวิธีการเขียนแทนในทุกระดับชั้น ซึ่งในปัจจุบันการสอบบาลีสนามหลวง มีทั้งสิ้น 9 ชั้น โดยตั้งแต่เปรียญธรรม 1-2 ประโยคถึงเปรียญธรรม 5 ประโยค เมื่อสอบได้วิชาหนึ่งและตกวิชาหนึ่ง สามารถสอบซ่อมรายวิชาที่ตกได้อีก 1 ครั้ง จึงมีการสอบปีละ 2 ครั้ง ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2436 เป็นต้นมา

3. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการให้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พุทธศักราช 2514 และปรับปรุงใหม่เมื่อปีพุทธศักราช 2535 ถือเป็นการศึกษาแบบประยุกต์ของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ศาสนทายาทที่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป โดยระบบการศึกษาเช่นนี้เมื่อพระภิกษุหรือสามเณร ได้สละสมณเพศแล้ว ก็สามารถศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาของรัฐได้หรือประกอบสัมมาอาชีพมีศักดิ์และสิทธิเทียบเท่าการศึกษาทั่วไป

4. การศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนามหาธาตุวิทยาลัยขึ้น เมื่อปีพุทธศักราช 2432 และได้พระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ในปีพุทธศักราช 2540 ต่อมาในปีเดียวกันนั้นก็โปรดให้เปิดขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหารและได้ทรงพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” และได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อปีพุทธศักราช 2540 โดยให้มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลไทยจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก

จึงสรุปได้ว่า ปัจจุบันการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยรูปแบบการศึกษาทั้ง 4 อยู่ภายใต้สังกัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การบริหารจัดการการศึกษาในศตวรรษที่ 21

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลด้านการศึกษาที่ปรับตัวให้เข้ากับความต้องการ ความท้าทาย และโอกาสใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในศตวรรษนี้ ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการสอน การเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะสำหรับงานในอนาคต และการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานเป็นทีมและการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและเติบโตในสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

1. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ตามกรอบแนวคิดของ Partnership for 21st Century Skills ที่ครอบคลุม 4 C คือ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) และการคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบโครงงานหรือการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่กล่าวถึงข้างต้นนั้นสามารถส่งเสริมทักษะเหล่านี้ได้มากอย่างไรก็ตามในบริบทของโรงเรียนทั่วไปครูอาจไม่สามารถให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยการทำโครงงานหรือการสร้างสรรค์ชิ้นงานเท่านั้น ดังนั้น ในบทเรียนอื่นๆ ถ้าครูมุ่งเน้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในทุกโอกาสที่เอื้ออำนวยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ทำงานร่วมกันเรียนรู้การหาที่ดี (ฝึกคิดเชิงวิพากษ์) เชิงสร้างสรรค์ก็ว่านับครูจัดการเรียนการสอนเข้าใกล้สะเต็มศึกษามากขึ้นตามสภาพจริงของชั้นเรียน (ปุนภพ ปรมาริกุล, 2562: 20-21)

2. ทักษะชีวิต และการทำงาน (Life and Career Skills) ทักษะชีวิตและการทำงานความสามารถของบุคคลคนที่มีความรู้ ความสามารถในการคิดแล้วต้องการผู้ที่ทำในรูปแบบที่ซับซ้อนกล้าเผชิญพร้อมรับมือกับปัญหา ต้องรู้จักวางแผน และอยู่ร่วมในสังคมที่หลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งทักษะที่สำคัญในการใช้ชีวิต และการทำงานมี 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว โดยนักวิชาการของไทยอย่าง วิจารย์ พานิช (2555: 50-51) เสนอว่า ความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัวความเป็นไปอย่างมีหลักการ อันประกอบด้วยวลีสำคัญ 2 คำ อันได้แก่ คำว่า “การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง” กล่าวคือปรับตัวเข้ากับบทบาทที่แตกต่างของ และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้ การทำงานให้ได้ผลในสภาพที่มีความไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน และในสภาพลำดับความสำคัญของงานเปลี่ยนไป และคำว่า “ความยืดหยุ่น” กล่าวคือ การนำผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์อย่างได้ผล เช่น จัดการเชิงบวกต่อคำชม คำตำหนิ และความผิดพลาด เป็นต้น ความสามารถในการนำความเห็นและความเชื่อที่แตกต่างหลากหลายของทีมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาทำความเข้าใจ ตอรอง สร้างดุลยภาพ ทำให้งานสำเร็จจุลวง

2.2 ความคิดริเริ่ม และการชี้นำตนเอง กำกับตนเอง โดยนักวิชาการอย่าง เอกชัย พุทธ (2558) ให้ความหมายของความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้นำ (Initiative and Self-Direction) ไว้สามประเด็น คือ ประการที่หนึ่ง การจัดการเป้าหมายและเวลา (Manage Goals and Time) ควรมีเป้าหมายที่ชัดเจนบนฐานความสำเร็จตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อสร้างความสมดุลในเป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยใช้เวลาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ประการที่สอง สร้างงานอิสระ (Work Independently) การกำกับติดตาม จำแนกวิเคราะห์ ลำดับความสำคัญและกำหนดภารกิจงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สาม ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในตนเอง (Be Self-Directed Learners) คือ การพัฒนาตนสู่ความเชี่ยวชาญ ด้านทักษะ ความรู้ และสู่ความเป็นเลิศ เป็นผู้นำเชิงทักษะขั้นสูง สู่ความเป็นมืออาชีพ และเป็นผู้นำในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) สามารถสะท้อนผล และประสบการณ์จากอดีตสู่ความก้าวหน้าในอนาคต

2.3 ทักษะทางสังคม และการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ตามแนวคิดของ รัน ธิรัญญ์ (2561: 21) นิยามไว้สองประการ คือ ประการที่หนึ่ง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Interact Effectively with Others) รู้ว่าเมื่อไหร่ควรฟัง ควรพูด ให้ความเคารพ แบบมืออาชีพ ประการที่สอง การทำงานในทีมที่มีความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ (Work Effectively in Diverse Teams) เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างทางสังคม และวัฒนธรรมตอบสนองในความแตกต่างของแนวคิดและคุณค่าอย่างจริงจัง ผลักดันความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมให้เกิดแนวคิดใหม่เพื่อเพิ่มนวัตกรรมและคุณภาพของงาน

2.4 การเพิ่มผลผลิต คุณภาพของตนเอง และความรู้รับผิดชอบ กล่าวคือผลิตผลและความสำนึกรับผิดชอบ (Productivity and Accountability) คือ 1) บริหารจัดการโครงการ (Manage Projects) ตั้งเป้าถึงจะเจอกับอุปสรรค และแรงกดดันทางการแข่งขัน จัดลำดับความสำคัญ วางแผน บริหารจัดการงานตามเป้าหมายที่วางไว้ 2) ผลการผลิด (Produce Results) แสดงให้เห็นลักษณะเกี่ยวกับการผลิตสินค้าคุณภาพสูงและความสามารถที่จะทำงานเชิงบวก มีจริยธรรม บริหารจัดการเวลาและโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานหลายอย่างมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง น่าเชื่อถือ ตรงต่อเวลา นำเสนอย่างมืออาชีพ มีมารยาทที่เหมาะสม ประสานร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพกับทีม เคารพและชื่นชมความหลากหลายของทีม รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น (รัน ธิรัญญ์, 2561: 21)

2.5 ความเป็นผู้นำ และความรู้รับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยวิจารณ์ พานิช การเรียนรู้เพื่อศิษย์ (2555: 57-58) กล่าวว่า มี 3 ระดับ คือ 1) รับผิดชอบต่อตนเอง 2) รับผิดชอบต่อการทำงานประสานสอดคล้องกันภายในทีม 3) ความร่วมมือกันภายในทีมเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ร่วมกัน และก่อให้เกิดทักษะตามเป้าหมาย คือ 1) ชี้แนะและเป็นผู้นำแกผู้อื่น คือ ใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์ และทักษะแก้ปัญหาชักนำผู้อื่นไปสู่เป้าหมาย ทำให้ผู้อื่นเกิดพลังในการทำงานเพื่อบรรลุผลสำเร็จร่วมกัน สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถ 2) มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นโดยดำเนินการอย่างมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นโดยถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information Communication and Technology) มีความสำคัญต่อการ จัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปการศึกษาที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีบทบาท ทั้งในด้านการปฏิรูปการบริหารจัดการ ที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ต้องจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปัญญา ไม่ใช่การเรียนรู้เพื่อจำข้อมูล การจำมีความ จำเป็นในส่วนที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ส่วนข้อมูลควรจะอยู่ในแหล่งเรียนรู้ใดๆ และสามารถเรียกใช้ได้ทันทีทั้งที่เมื่อจำเป็น และสามารถแสวงหาข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทักษะทางด้าน ICT จึงมีประเด็นที่สำคัญดังนี้ (อนุชา โสมาบุตร, 2556: 1-2)

3.1 การรู้เท่าทันสารสนเทศ (Information Literacy) กล่าวคือการเข้าถึงและการประเมินสารสนเทศ (Access and Evaluate Information) โดยการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ด้านเวลา) และเกิดประสิทธิผล (แหล่งข้อมูลสารสนเทศ) มีการประเมินสารสนเทศได้อย่างมีวิจารณญาณตามสมรรถนะที่เกิดขึ้นการใช้และการจัดการสารสนเทศ (Use and Manage Information) โดยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สารสนเทศอย่างสร้างสรรค์และตรงกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถจัดการกับสารสนเทศได้อย่างต่อเนื่อง จากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่มากมายหลากหลาย และสุดท้ายมีความรู้พื้นฐานที่จะประยุกต์ใช้สารสนเทศตามกรอบแห่งคุณธรรมจริยธรรมที่ปัจจัยเสริมอยู่รอบด้าน

3.2 การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) กล่าวคือความสามารถในการวิเคราะห์ (Analyze Media) โดยการเข้าใจวิธีการใช้และการผลิตสื่อเพื่อให้ตรงกับเป้าประสงค์ที่กำหนด สามารถใช้สื่อเพื่อ

ตอบสนองต่อความต่างของปัจเจกชน ให้รู้คุณค่าและสร้างจุดเน้น รู้ถึงอิทธิพลของสื่อที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคสื่อ มีความรู้พื้นฐานที่ประยุกต์ใช้สื่อได้ตามกรอบแห่งคุณธรรมที่มีปัจจัยเสริมอยู่ สามารถในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ (Create Media) โดยมีความรู้ความเข้าใจต่อการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และเหมาะสมตามคุณลักษณะเฉพาะของตัวสื่อประเภทนั้นๆ

3.3 การรู้ทันไอซีที (ICT : Information, Communication and Technology Literacy) กล่าวคือการใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือเพื่อการวิจัย การจัดการองค์การประเมินและการสื่อสารทางสารสนเทศ สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและการสร้างเครือข่าย รวมทั้งการเข้าถึงสื่อทางสังคม (Social Media) ได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับการมีความรู้พื้นฐานในการประยุกต์ใช้ ICT ได้ตามกรอบแห่งคุณธรรมจริยธรรมที่มีข้อมูลหลากหลายรอบด้าน

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ตามกรอบแนวคิดของ Partnership for 21th Century Skills ที่ ครอบคลุม 4C คือ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) และการคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ทักษะชีวิต และการทำงาน (Life and Career Skills) เน้นความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว ความคิดริเริ่ม และการขึ้นนำตนเอง กำกับตนเอง ทักษะทางสังคม และการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การเพิ่มผลผลิต คุณภาพของตนเอง และความรู้รับผิดชอบ ความเป็นผู้นำ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information Communication and Technology) เน้น การรู้เท่าทันสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้ทันไอซีที

การบริหารการศึกษาระดับสูงในศตวรรษที่ 21

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำนวน 3 ทักษะ คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิต และการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีบูรณาการกับหลักแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กล่าวคือรูปแบบการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) เป็นส่วนสำคัญที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระบบการศึกษาทั่วโลก ซึ่งเน้นการสร้างสรรคและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์จริง มีหลักการและทักษะที่สำคัญดังนี้ (1) การสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นการพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์และคิดนวัตกรรมใหม่ๆ โดยส่งเสริมการคิดอย่างเป็นอิสระและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ไม่จำเจเพียงเนื้อหาในบทเรียน ปรับเปลี่ยนสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยนำมาเชื่อมโยงกับบทเรียนของพระภิกษุสามเณรในยุคปัจจุบัน (2) การสร้างทักษะในการเรียนรู้เพื่อต่อยอดอาชีพ (Skills for Lifelong Learning and Career Advancement) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การสะสมความรู้ และการทำความเข้าใจใหม่ๆ เพื่อปรับตัวต่อสถานการณ์และเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาให้สามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาที่สูงขึ้น ตัวอย่างเช่น การออกพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 มาตรา 22 ระบุว่า ให้ผู้เรียนที่พ้นการศึกษาภาคบังคับซึ่งได้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสนามหลวง และแผนกบาลีสสนามหลวง มีวิทยฐานะดังต่อไปนี้ แผนกธรรมสนามหลวง ชั้นนักธรรมเอก มีวิทยฐานะ

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แผนกบาลีสนามหลวง ชั้นเปรียญธรรมสามประโยค มีวิทยฐานะระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย อันแสดงให้เห็นถึงการทำให้การศึกษาคณะสงฆ์มีความเป็นมาตรฐานสามารถนำไปต่อยอดในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นต่อไปได้

2. การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะชีวิต และการทำงาน (Life and Career Skills) กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่สำคัญสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจรวมถึงทักษะทางการสื่อสารการเรียนรู้ทางอารมณ์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการทำงานและชีวิตประจำวันในสังคมของวันนี้ และอนาคต สามารถแบ่งได้เป็นหลายประเภทตามความเกี่ยวข้อง ดังนี้ (1) ทักษะการสื่อสารเป็นองค์ประกอบสำคัญในชีวิตของคณะสงฆ์เช่นกัน เนื่องจากต้องการสื่อสารและสอนให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้แก่ผู้ศึกษาและชุมชนได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง โดยคณะสงฆ์ต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาให้เข้าใจได้กับผู้ฟังทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการสอนที่มีความเชื่อถือได้ในพระวัดหรือการสอนในสถานที่สาธารณะ ในบางกรณี การใช้สัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์ภาษาเครื่องหมายสามารถช่วยในการสื่อสารความหมายและความเชื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการคงไว้ซึ่งสมณสาธูปเป็น การใช้ภาษาร่างกายและสัญญาณที่มองเห็นได้ เพื่อสื่อสารความรู้สึกและความสำคัญของข้อความ การรับฟังอย่างใกล้ชิดและการเข้าใจความต้องการและความรู้ของผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญเมื่อต้องการสื่อสารให้เข้าใจได้ตรงประเด็น และการใช้เทคโนโลยีสื่อสารใหม่ๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ อีเมล และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลและสื่อสารกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) ทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์เป็นทักษะที่สำคัญอย่างมากสำหรับคณะสงฆ์ เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอารมณ์และจิตใจของพุทธบริษัท นอกจากนี้ ยังช่วยให้สามารถเข้าใจและรับมือกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในตนเองและคนอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการเรียนรู้วิธีการจัดการกับอารมณ์อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทำสมาธิ การหาทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาทักษะในการควบคุมอารมณ์ที่เกิดขึ้น การเรียนรู้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นโดยการเสนอฟังและให้คำปรึกษาอย่างเหมาะสมเมื่อต้องการ การฝึกทักษะในการเข้าใจและรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้อื่น การเรียนรู้วิธีการสร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นในการทำงานและชีวิตประจำวันสำหรับผู้เรียน การเรียนรู้วิธีการสร้างสรรค์ความสุขและความพึงพอใจในชีวิตโดยใช้เทคนิคการเสริมสร้างความเข้าใจในหลักสูตรธรรมะของพระพุทธศาสนา

3. การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information Communication and Technology) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและความรู้ในสถานศึกษาและชีวิตประจำวันในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีมีความสำคัญมากในการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนและบุคคลในสังคมในยุคปัจจุบัน โดยองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ ดังนี้ (1) การค้นคว้าและการประมวลข้อมูล การเรียนรู้วิธีการค้นคว้าและสรรคข้อมูลจากแหล่งที่มาต่างๆ โดยใช้เครื่องมือค้นคว้าและการสืบค้นข้อมูลออนไลน์ รวมถึงการประมวลผลข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์และมีคุณภาพ เพื่อช่วยในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ยากขึ้น และรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น การค้นหาเนื้อความและแหล่งอ้างอิงจากพระไตรปิฎกออนไลน์ นอกจากจะไม่ต้องเสียเวลารวบรวมหนังสือแล้วยังใช้เวลาในการสืบค้นที่น้อยและแม่นยำ เป็นต้น (2) การสร้างสื่อและการนำเสนอ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการศึกษาคณะสงฆ์ยุคปัจจุบัน เนื้อหาต่างๆ ไม่เพียงแต่อยู่ในตำราเรียนเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญไม่น้อย คือ การหยิบยกเนื้อหาในตำราเหล่านั้นขึ้นมาจัดทำใหม่ให้เกิดความน่าสนใจ เป็นไปตามกระแสนิยมของสังคมทำให้

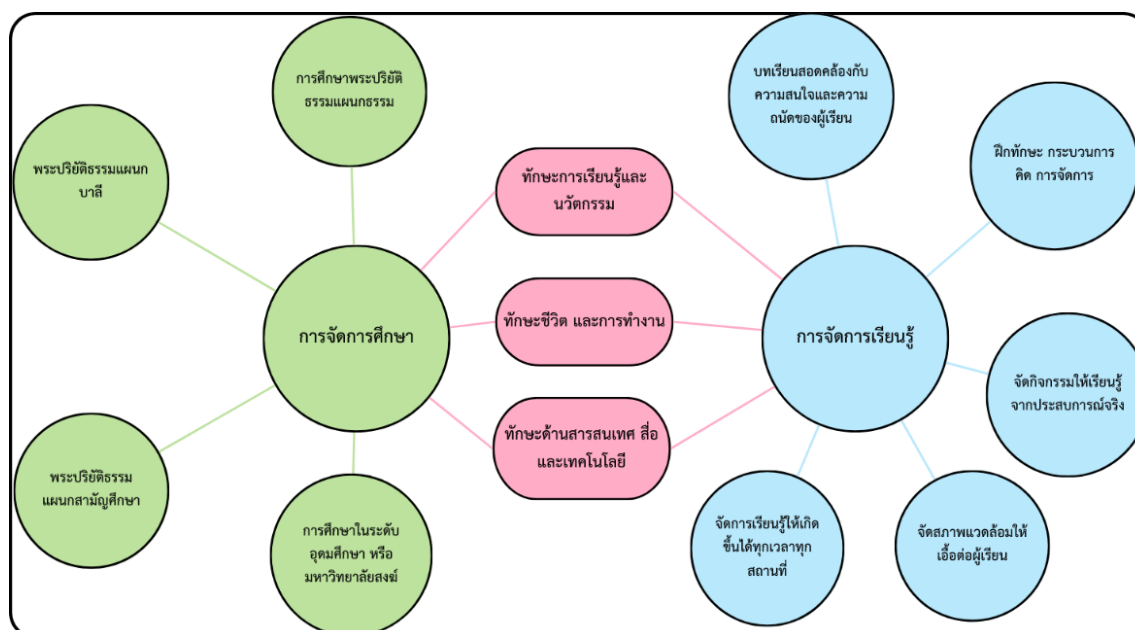

บทเรียนมีความน่าสนใจเข้าถึงง่าย และสามารถทวนซ้ำได้ เช่น ภาพถ่าย วิดีโอ และสื่อออนไลน์ เป็นต้น รวมถึงการนำเสนอข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบที่น่าสนใจและเข้าใจได้ง่าย (3) การวิเคราะห์สื่อและข้อมูล ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคณะสงฆ์เพื่อเข้าใจและใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีอยู่ในการศึกษา การสอน และในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การวิเคราะห์สื่อและข้อมูลยังช่วยให้คณะสงฆ์สามารถให้คำแนะนำและสอนให้ผู้ศึกษาเข้าใจและตอบสนองต่อข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะที่น่าสนใจ อันได้แก่ทักษะในการอ่านและการฟังอย่างรอบคอบเพื่อเข้าใจเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในสื่อต่างๆ ซึ่งสามารถเป็นหนังสือ บทความ วิดีโอ หรือบรรยายต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตีความและให้ความหมาย ทำให้สามารถแยกแยะข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเชื่อถือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะในการตรวจสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูลที่มาจากแหล่งต่างๆ เพื่อป้องกันการสื่อข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือหรือเท็จ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นทักษะ 3 ด้าน คือ ประการแรก การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เน้นการสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และ การสร้างทักษะในการเรียนรู้เพื่อต่อยอดอาชีพ ประการที่สอง การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะชีวิต และการทำงาน มุ่งเน้น ทักษะการสื่อสาร และทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์ ประการที่สาม การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี มุ่งเน้น การค้นคว้าและการประมวลข้อมูล การสร้างสื่อและการนำเสนอ และการวิเคราะห์สื่อและข้อมูล

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งเน้นทักษะ 3 อย่าง ประกอบด้วย ทักษะที่หนึ่ง การเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะที่สอง การใช้ชีวิต และการทำงานเพื่อสังคม ทักษะที่สาม ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

จากแผนภาพด้านบนแสดงให้เห็นว่า **ทักษะที่หนึ่ง** การเรียนรู้และนวัตกรรม มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณร กล้าตั้งคำถามกับสิ่งที่เกิดความสงสัย ไม่เพียงแต่เป็นการเรียนตามตำราเท่านั้น แต่สิ่งใดที่ไม่สมเหตุสมผลควรถูกหยิบยกขึ้นมาวิพากษ์ (Critical Thinking) เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ทั้งนี้การสื่อสาร (Communication) ก็ถือเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ด้วยกันเองจึงต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารในทุกช่องทาง อันจะนำมาซึ่งการทำงานร่วมกัน (Collaboration) ของคณะสงฆ์เกิด MOU ด้านการศึกษา ทำให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาในสถาบันของคณะสงฆ์มีช่องทางในการเรียนในระดับที่สูงขึ้นไปเพื่อประกอบวิชาชีพต่อไป **ทักษะที่สอง** การใช้ชีวิตและการทำงานเพื่อสังคม คณะสงฆ์พึงจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เพราะเหตุว่า ผู้ที่เข้ามาศึกษากับคณะสงฆ์นั้นล้วนแต่เป็นพระภิกษุสามเณรที่เต็มไปด้วยความวิริยะ อุตสาหะ ที่จะยกระดับตนเองให้ไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น เพื่อให้สามารถถึงกลุ่มคนเหล่านั้นไปสู่จุดหมายคณะสงฆ์พึงจัดการศึกษาที่เมื่อเรียนครบจนสำเร็จการศึกษาแล้ว สามารถนำวุฒิการศึกษาเหล่านั้นออกไปใช้ชีวิต ประกอบสัมมาอาชีพ รวมถึงสามารถสมัครเรียนในระดับที่สูงขึ้นได้ เพื่อยกระดับชีวิตผู้เรียนให้ดีขึ้น **ทักษะที่สาม** ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ถือเป็นทักษะสำคัญในยุคปัจจุบัน ซึ่งไม่ว่าจะมีความรู้ความสามารถมากเพียงใด แต่หากขาดทักษะทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศแล้ว ก็ไม่สามารถเจริญงอกงามในหน้าที่ การงาน การเรียน หรือการบริหารวัดได้ ดังนั้น คณะสงฆ์พึงให้ความสำคัญต่อทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ประกอบด้วยทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และระบบการทำงานเบื้องต้นของ Microsoft Office การสืบค้นข้อมูลและการอ้างอิงแหล่งที่มาได้ถูกต้อง การฝึกอบรมการจัดทำรูปแบบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานพระพุทธศาสนา ทักษะการนำเสนอรวมถึงการสอนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เพราะเหตุว่าทักษะเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในการเรียนการสอน รวมไปถึงการบริหารจัดการวัดในยุคปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุสามเณรที่ต้องการจะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป

สรุป

การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์มีการประสานความร่วมมือกันภายในองค์การโดยใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน เป็นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบ โดยใช้ปัจจัยหรือทรัพยากรการบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาที่ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยแบ่งสาระสำคัญออกเป็นการจัดการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ ในขณะที่ปัจจุบันรูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในส่วนของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นทักษะที่สำคัญ 3 ทักษะ คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิต และการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ดังนั้น การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 จึงมีรูปแบบการจัดการศึกษา และแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ประการแรก การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เป็นส่วนสำคัญที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระบบการศึกษาทั่วโลก ซึ่งเน้นการสร้างสรรคและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้อย่าง

ต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์จริง ประการที่สอง การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะชีวิต และการทำงาน กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่สำคัญสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจรวมถึงทักษะทางการสื่อสารการเรียนรู้ทางอารมณ์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการทำงานและชีวิตประจำวันในสังคมของวันนี้และอนาคต และประการที่สาม การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและความรู้ในสถานศึกษาและชีวิตประจำวันในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีมีความสำคัญมากในการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนและบุคคลในสังคมในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ปัญญา คล้ายเดช และคณะ. (2564). การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม*. 8(2): 141- 153.
- ปุนภพ ปรมาศิกุล. (2562). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ สะเต็มศึกษา แบบเทคโนโลยีหุ่นยนต์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*.
- พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พุทธศักราช 2562. (16 เมษายน 2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 50 ก. หน้า 11-21*.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553. (22 กรกฎาคม 2553). *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 127 ตอนที่ 45 ก. หน้า 1*.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ ไทวณะบุตร. (2542). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัน อธิบุญญ์. (2561). *ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: Life and Career Skills*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.runwisdom.com/2018/05/life-and-career-skills.html> [10 มีนาคม 2567].
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้ เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *ปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.
- อนุชา โสมาบุตร. (2556). ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีสำหรับการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21. *วารสาร Teacher Weekiy*. 5(1): 1-2.
- เอกชัย พุท. (2558). แนวโน้มการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- Barnard, Chester L, (1962). *Organization and Management*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Sergiovanni, Thomas J. (1992). *Educational Governance and Administration*. Massachusetts: Allyn& Bacon.
- Simon, Herbert A, Smithburg, Donald W., and Thompson, Victor. (1950). *A Public Administration*. New York: Alfred Aknopt.

